

Derleme

Anne-Baba Çocuk İlişkileri

Anne-Baba Çocuk İlişkileri: Bir Meta-Sentez Çalışması

Aslı Kırman¹, Özcan Doğan²

¹Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi
²Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi

Özet

Amaç: Bu çalışmanın amacı, 0 – 6 yaş çocuğu olan anne - babaların, çocukları ile ilişkilerini; başka bir ifadeyle ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarını ve bu ilişki / tutumların çocuklar üzerindeki etkilerini konu alan, Türkiye’ de son on yılda yapılmış çalışmaların analiz ve sentez süreçlerinden geçirilerek sunulmasıdır.

Gereç ve Yöntem: 1 doktora tezi, 14 yüksek lisans tezi, 15 özgün araştırma olmak üzere toplam 30 araştırma çalışma kapsamına alınmış; bu çalışmalarda ulaşılan bulgular, meta-sentez araştırma yönteminin içerdiği aşamalar çerçevesinde analiz ve sentez süreçlerinden geçirilerek, belirlenen temalar eşliğinde meta sentez çalışması gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Meta senteze dahil edilen tüm çalışmaların ortak yönü, demokratik ebeveyn tutumunun çocukların sosyal becerilerini olumlu yönde, diğer ebeveyn tutumlarının ise olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Davranış problemleri ile anne baba tutumları arasında düşük düzeyde de olsa bir ilişki olduğunu ve ilişki bulunmadığını belirten çalışmalar olmakla birlikte; çalışmaların alt boyutları incelendiğinde anne baba tutumlarının çocukların davranışları üzerinde etkili olduğu görülmektedir

Sonuç: Anne-baba çocuk ilişkileri, çocukların sosyal gelişimi ve davranışları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir ve bu ilişkiyi etkileyen çocuğa ve ebeveyne ait birçok değişken vardır.

Anahtar kelimeler: Anne, baba, çocuk, ilişki

Review

Parent - Child Relationships

Parent - Child Relationships: A Meta-Synthesis Study

Aslı Kırman¹, Özcan Doğan²

¹Muğla Sıtkı Koçman University, Faculty of Health Sciences
²Hacettepe University, Faculty of Health Sciences

Abstract

Objective: The purpose of this study is to examine the relationship between parents and their children aged 0-6 years; In other words, to make a presentation of the analysis and synthesis of the studies which done in Turkey over the last decade about with the parental attitudes of raising children and the effects of these relations / attitudes on children .

Materials and Methods: One doctoral thesis, 14 master's thesis, 15 original researches were included in the study. The findings were obtained in these analyzes and synthesized within the framework of the meta-synthesis research method, and the meta-synthesis studies were conducted in the context of the determined themes.

Results: The common aspects of all the studies involved in meta-synthesis are that the democratic parental attitudes are achieved in a way that positively affects children's social skills and that other parental attitudes are adversely affected. Together with the studies indicating that there is a low level of relationship between behavioral problems and parental attitudes and that there is no relationship, when the sub-dimensions of the studies are examined, it is seen that the attitudes of the parents are influential on the behaviors of the children.

Conclusion: Parental involvement has a significant influence on the children's social development and behavior, and there are many variables that affect the relationship between the child and the parent.

Key words: *Mother, father, child, relationship*

Corresponding Author: Aslı Kırman, Muğla Sıtkı Koçman University, Faculty of Health Sciences, Menteşe, Muğla, 0252 211 51 12. aslikirman@hotmail.com.

Giriş

Çocuk ve yetişkin arasındaki iletişim doğumla birlikte başlar. Bebek doğduğu andan başlayarak, çevresiyle iletişim kurmaya ve edindiği algıları değerlendirmeye çalışır. Bu dönemde, anne-baba ile çocuğun iletişimi önce sözel olmayan iletişim şeklinde görülür. Bebekler konuşmaya başlamadan önce, vücut hareketleri ve yüz ifadeleri ile onaylanma, yüceltilme, sevgi, tehlike, öfke gibi temel duygusal temaları anlarlar ve bu durumlara göre iletişimde bulunabilirler. İletişim, daha sonra sesler ve sözcüklerle olur. Bu iletişim sadece bilgi değişimini değil, duyguların da paylaşılmasını sağlar (Akt. Arabacı, 2011).

Erken çocukluk dönemindeki çocuklar, nasıl iletişim kuracaklarını öncelikle anne-babalarını izleyerek öğrenirler ve sonuçları gözleyerek yeni davranışlar oluştururlar. Sağlıklı bir anne-baba çocuk iletişiminde, iletişim dolaysız ve açıktır. Anne-babaların çocuklarına doğru ve etkili mesaj verebilmesi için iletişim kurma yöntemlerini bilmeleri ve bazı kurallara dikkat etmeleri gereklidir. Bu kuralların başında ise; çocuğu kabul etmek, kendini çocuğun yerine koyarak düşünmek ve dürüst olmak gelmektedir. Okul öncesi dönemde anne ile çocuk arasında kurulan sağlıklı iletişim, çocuğun tüm gelişim alanlarını destekleyerek sağlıklı bir kişilik geliştirmesinde çok önemli bir etken olarak görülmektedir. Çocuğun tüm gelişim alanları üzerinde önemli bir etkiye sahip olan iletişimin, çocuk üzerinde kısa veya uzun süreli etkileri olabilir (Akt. Arabacı, 2011).

Aile, birbirini etkileyen ve birbirinden etkilenen, anne-baba-çocuk ve kardeşler alt sistemlerinden oluşmaktadır. Farklı kuramsal modeller, 0-6 yaş arası çocukluk dönemini farklı adlandırsalar da, ortak noktaları, bu dönemin çocuğun sonraki gelişim ve yaşam dönemlerinde oluşturacağı etkilerin önemidir. Bu bağlamda, çocuk açısından yaşamının ilk yıllarında anne-babanın rolü çok önemlidir. Özellikle, bireyin psikolojik, sosyal gelişimi ve kişilik özelliklerinin temellerinin atıldığı 0-6 yaş arasındaki çocuklar için ebeveynle olumlu ilişkinin önemi tartışmasızdır (Knauth, 2000; Öngider, 2013). Bu dönemde çocuğun en yakın sosyal çevresi ailedir. Bu nedenle erken çocukluk döneminde anne – baba – çocuk ilişkisinin boyutlarını belirlemek, çeşitli değişkenler açısından değerlendirmek, ilişki sorunlarını belirlemek önemlidir (Saygı ve Balat, 2013).

Hem çocuğun hem de ebeveynin mizaç özellikleri, ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkileri etkilemektedir (Wamboldt, 2000). Anne-babaları ile sağlıklı iletişim ve etkileşim içinde olan çocuklar, karşılaştıkları sorunlar karşısında duygu ve düşüncelerini diğer insanlara daha uygun yollarla ifade edebilirler. Anne-babaların çocukları ile sağlıklı ve etkili bir iletişim kurabilmeleri için kendilerine güvenli, kendilerine ve çocuklarına karşı saygılı, çocuklarının sorunlarına karşı duyarlı, işbirlikçi, çocuklarının duygu ve düşüncelerini

paylaşabilen ve kabul edici bir tutum içinde olmaları önemlidir (Akt. Arabacı, 2011). Ebeveyn Kabul Red Kuramı'nda da, çocuğun ebeveynleri tarafından kabul ya da red görmesi, çocuğun kişiliğinde en önemli faktörlerden biri olarak görülmektedir (Ogelman ve Çabuk, 2013). Anne - babaların çocuklarıyla ilişkileri, çocuğun dünyayı ya güvenli ve yaşamaya değer ya da korkulacak, güvensiz bir yer olarak algılamasına neden olmaktadır (Yörükoğlu, 2000).

Aile ortamında sağlıklı iletişim kurulması; çocuğun gelişiminin ve kişiliğinin olumlu bir şekilde desteklenmesi ve aile bireyleri arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi bakımından, hem anne-babalar hem de çocuklar için çok önemli ve gereklidir (Akt. Arabacı, 2011). Son yıllarda, ebeveyn-çocuk arasındaki ilişki, ebeveynlerden çocuğa doğru olan tek taraflı bir etkilenmeden çok, çocuğun ve ebeveynin karşılıklı olarak birbirini etkilediği iki yönlü etkileşimli bir süreç çerçevesinde değerlendirilmektedir. Ancak; özellikle çocukların yaşı küçük olduğu dönemde, ebeveynlerin çocuklarının günlük yaşamlarını kontrol ettikleri ve daha olgun kişiliklere ve yapılanmış düşünce ve eylem örüntülerine sahip oldukları; çocukluk döneminin ise hızlı öğrenme ve esneklik dönemi olduğu gerçeği göz önünde bulundurulursa, ebeveynlerin çocukları üzerindeki etkilerinin daha fazla olması doğaldır (Maccoby, 2002).

Çocukta sosyal ilişkilerin gelişmesinde de, anne-çocuk ilişkisi önemli bir işleve sahiptir. Anne ile çocuk arasında kurulan sağlıklı iletişim, çocuğun başkaları ile olumlu ilişkiler kurması için temel oluşturur. Güvenli bağlanma geliştiren çocuklar, ileride yaşlıları arasında lider, sosyal açıdan ilgili, başkalarının ilgisini çeken, öğrenmeye istekli, çevresi ile ilgili ve işbirlikçi olarak tanımlanmışlardır. Ayrıca bu çocukların, akranları tarafından da daha fazla olumlu tepkiler aldıkları gözlenmiştir. Çocuğun annesi ile kurduğu iletişim kadar, babası ile kurduğu iletişim de onun gelişimi için çok önemlidir (Akt. Arabacı, 2011). Çocuklarıyla ilgili olan babaların, okul öncesi çağıdaki çocuklarında, anaokulu ya da kreşte daha az davranış problemi görülmüştür (Furstenberg, 1999).

Baba çocuk ilişkisinde, babaların çocukları ile ilgilenmesi konusunda tarihsel ve kültürel olarak pek çok farklılıklar olduğu bilinmektedir. Bowey (1995), anneler ve babaların doğaları gereği, çocuklarıyla ilgilenme ve bu ilgilerini gösterme tarzları açısından birbirinden farklı olduğunu belirtmektedir. Genellikle annelerin, okul öncesi çocuklarının günlük ve rutin bakımları ile daha fazla ilgilenirken; babaların ise, çocukları ile daha çok oyun ve/veya spor aktivitelerinde buldukları görülmektedir (Akt. Öngider, 2013).

Ailenin temel işlevleri arasında, çocuğun fiziksel, psikolojik ve sosyal alanlardaki gereksinimlerini karşılayarak sağlıklı bir birey olarak yetişmesi yer almaktadır. Özellikle okul öncesi dönemde çocuğun gelişimi, çevredeki faktörlerden oldukça fazla etkilenir. Anne-

babanın çocuklarına rehberlik yapması ve kurallar koyması, çocuklara doğru ile yanlış ve kabul edilebilir ile edilemez davranışlar arasındaki farkı ayırt etmelerinde yardımcı olur. Ebeveynlerin çocuklarına uygun şekilde sınır koymaları, çocuğun yargılama becerisinin ve vicdanının gelişmesini sağlar. Ayrıca, çocuğun çevresini, olayları anlaması ve öğrenmesi sürecine de yardımcı olur. Çocuklarına uygun şekilde sınır koyabilen anne babaların, sadece çocuklarının gelişimine yardımcı olmadıkları; bunun yanı sıra, çocuklarının tehlike içeren durumlarla karşılaşma olasılıklarını da azalttıkları belirtilmektedir (Furstenberg, 1999).

Benlik algısının sağlıklı oluşumunda da, ebeveynlerin rolü önemlidir ve bunun için en önemli dönem çocukluk dönemidir. Bu dönemde yaşanan olaylar kişinin kendi hakkındaki yargı ve değerlerini oluşturur. 0-6 yaş arasında yaşanan deneyimler, özyeterlik ve özsaygının yani genel benlik algısının temelini oluştururlar (Demoulin, 1998).

Sonuç olarak; ebeveyn - çocuk arasındaki ilişkinin çocuğun gelişimindeki önemi tartışılmaz bir gerçektir. Ancak, ülkemizde doğrudan anne - baba ve çocuk ilişkisini değerlendirmeye yönelik sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır (Akt. Saygı ve Balat, 2013). Öner (2000) ayrıca, yapılan çalışmalarda ebeveyn tutumlarını ölçmeye yönelik ölçeklerin kullanıldığı; fakat karşılıklı ilişkileri belirlemeye yönelik ölçeklerin yeterli sayıda bulunmadığını belirtmektedir (Akt. Saygı ve Balat, 2013)

Araştırmanın Amacı

Bu meta sentez çalışmasının amacı, 0 - 6 yaş çocuğu olan anne - babaların, çocukları ile ilişkilerini; başka bir ifadeyle ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarını ve bu ilişki / tutumların çocuklar üzerindeki etkilerini konu alan, Türkiye’ de son on yılda yapılmış çalışmaların analiz ve sentez süreçlerinden geçirilerek sunulmasıdır. Farklı çalışmaların bulgularının sentezlenmesi ile sunulan bilginin sağlıklı toplumun temelini oluşturan “çocuk ve aile” ile ilgili önemli bir konuda olumlu ve olumsuz tutumları ve çocuklar üzerindeki etkilerini görmek ve öneriler sunabilmek açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

Gereç ve Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırmada, “meta-sentez” araştırma yöntemi kullanılmıştır. Meta-sentez (tematik içerik analizi); aynı konu üzerine yapılan araştırmaların tema veya ana şablonlar oluşturularak eleştirel bir bakış açısıyla sentezlenmesi ve yorumlanmasını içermektedir. Böylece, bütünsel bir bakış açısıyla araştırılan konunun genel yapısının derinlemesine anlaşılmasına ve öncelikli alanların belirlenmesine yardımcı olur. Meta-sentez, birden çok araştırmanın bulgularını (ham

verilerden farklı olarak) inceleyen ve yorumlayan bir çalışmadır. Neden ve etkileri çevreleyen sonuçların kesinliğini artırmayı amaçlayan ve çalışmalar arasında birleştirici olan nicel meta-analizden farklı olarak meta-sentez, yorumlayıcıdır. Ayrıca, aynı konunun farklı boyutlarını ele alan çalışmaların ortak ve benzer yönlerinin nitel olarak sentezlenmesi ve örneklendirilmesi bütün çalışmalara ulaşma imkanı olmayan araştırmacılara zengin bir başvuru kaynağı oluşturur (Akt. Aküzüm ve Özmen, 2013; Sözbilir ve Çalık, 2014).

Verilerin Toplanması

Meta-sentez çalışmasına dahil edilecek çalışmaları belirlemek amacıyla, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Kütüphanesi veri tabanlarında toplu tarama ve Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezinin veri tabanında tarama yapılmıştır. Tarama esnasında ilk kullanılan anahtar kelimeler “ana, anne, baba, çocuk, ebeveyn, aile, ilişki, iletişim, etkileşim, okul öncesi, erken çocukluk, sıfır - altı yaş” dır. Daha sonra ilk ulaşılan çalışmalarda kullanıldığı tespit edilen ölçme araçları olan: “ Ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeği, Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği, Anne-Baba-Çocuk iletişimini Değerlendirme Aracı, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği, Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği- Anne ve Baba Formu” ifadelerinin taranmasıyla ulaşılan çalışmaların özet bölümleri okunarak arama tekrarlanmış ve toplam 24 çalışmaya ulaşılmıştır. Son olarak da, ulaşılan bu çalışmaların referans listeleri taranarak; toplam 35 çalışmaya ulaşılmış, meta senteze dahil edilme, hariç tutulma kriterleri doğrultusunda çalışmalar incelenmiş ve bir doktora tezi, 14 yüksek lisans tezi, 15 özgün araştırma olmak üzere toplam 30 çalışma meta sentez kapsamına alınmıştır.

Bu çalışmalarda ulaşılan bulgular, meta-sentez araştırma yönteminin içerdiği aşamalar çerçevesinde analiz ve sentez süreçlerinden geçirilerek, belirlenen temalar eşliğinde meta sentez çalışması gerçekleştirilmiştir.

Çalışmaların Dâhil Edilme ve Hariç Tutulma Ölçütleri

- Çalışmaya konu olan örneklemin Türkiye sınırları içinde olması,
- Çalışmanın, 2006 – 2016 yılları arasında yapılmış olması,
- Çalışmanın, sıfır - altı yaş çocuklarla yapılmış olması,
- Çalışma başlığının, “anne - baba çocuk ilişkileri, ebeveyn tutumları ya da çocuk yetiştirme tutumları” ndan birini içermesi,
- Çalışmanın tam metnine ulaşılmasıdır.

Verilerin Analizi

Bir meta-sentez yaklaşımında, verilerin analizi belli başlıklar altında toplanmaktadır (Noblit ve Hare, 1988). Bu araştırmada da, aşağıda verilen basamaklar dikkate alınarak, çalışmaların analizi yapılmıştır:

Aşama 1: Olgusal bir çalışmaya karar verme ve başlama. Bu, sentezlenmeye değer bir ilgi alanını (araştırılacak konuyu) tanımlamanın ilk basamağıdır. Bu araştırmada ilgi alanı olarak “anne - baba çocuk ilişkileri” seçilmiştir.

Aşama 2: İlgi alanına ilişkin hangi çalışmaların kullanılacağına karar verme. Bu aşama, analize dahil edilecek çalışmalar için bir literatür taraması yapmayı ve araştırmaya dahil edilecek çalışmaların seçilmesini içermektedir. Bu araştırmada, yukarıda belirtilen dahil edilme ve hariç tutulma kriterlerine uygun olan çalışmalar araştırmaya dahil edilmiş ve Tablo 1’ de listelenmiştir.

Aşama 3: Nitel verileri okuma. Bu aşama, yorumsal metaforların çıkarılmasına olanak sağlamaktadır. Araştırmaya dahil edilen çalışmaların, tema ve alt temalarında yer alan kavramlar özetlenmelidir. Bu çalışmada, verilerin birbirleriyle ilişkisini tespit etmek, gerekli yerlerde verileri birbirlerine dönüştürmek ve sentezlemek için, Tablo 4’te yer alan tema ve alt temalar oluşturulmuştur.

Aşama 4: Verilerin birbirleriyle nasıl ilişkili olduğunu belirleme. Bu aşama, anahtar ifadelerin, fikirlerin ve kavramların (analizde gerektiği kadarıyla geliştirici ve yorumlayıcı tablolarla) listelenip karşılaştırılmasıyla, çalışmaların hangi yönlerden benzer olduklarının belirlenmesidir. Bu çalışmada, dahil edilen araştırmaların genel nitelikleri (Tablo 1), çalışmalarda kullanılan modeller (Tablo 2), belirlenen tema ve alt temalar (Tablo 3), araştırmalarda kullanılan ölçüm araçları (Tablo 4) ve oluşturulan temalara göre bulgular (Tablo 5, 6, 7, 8) ayrı tablolarda listelenmiştir.

Aşama 5: Verileri birbirine dönüştürme. Dönüştürmeler, önceki aşamadan türetilen muhtemel varsayımlara dayanılarak yapılır. Bu çalışmada tema ve alt temalar oluşturulurken bu aşama izlenmiştir (Tablo 3).

Aşama 6: Sentezleri ifade etme. Bu son aşamada sentez, hedef kitlesi ile etkili bir şekilde iletişim kuracak bir biçimde ifade edilir. Bu araştırmada da, yukarıda verilen meta-sentez araştırma yönteminin veri analiz basamakları uygulanarak elde edilen veriler sentezlenerek ifade edilmiştir.

Bulgular

Meta sentez kapsamına alınan çalışmalara ait bilgiler aşağıdaki gibidir:

Tablo 1. Çalışmaların kodu, yapıldığı yıl - yer, türü ve örnekleme

Kodu	Yıl ve Şehir	Türü	Örneklem
A1	2011, Ankara	Doktora tezi	4 - 6 yaş çocuğu olan anne ve babalar (n=1007)
A2	2015, Aydın	Yüksek lisans tezi	5- 6 yaş çocuklar ile anne ve babaları (n=600)
A3	2015, Konya	Yüksek lisans tezi	5- 6 yaş çocuğu olan anne ve babalar (n=110)
A4	2011, İstanbul	Yüksek lisans tezi	5 - 6 yaş çocuğu olan anneler (n=239)
A5	2010, İzmir	Yüksek lisans tezi	5 - 6 yaş çocuklar ile anne ve babaları (n=233)
A6	2012, Konya	Yüksek lisans tezi	6 yaş çocuklar ile anne ve babaları (n=227)
A7	2014, Mersin	Yüksek lisans tezi	0 - 6 yaş çocuğu olan anne ve babalar (n=111)
A8	2015, Konya	Yüksek lisans tezi	5 yaş çocuğu olan anne ve babalar (n=607)
A9	2012, İstanbul	Yüksek lisans tezi	6 yaş çocuklar ile anneleri (n=66)
A10	2007, Konya	Özgün araştırma	5 - 6 yaş çocuğu olan babalar (n=285)
A11	2014, İstanbul	Yüksek lisans tezi	2 - 6 yaş çocuklar ile anne ve babaları (n=103)
A12	2012, İstanbul	Özgün araştırma	2 - 6 yaş çocuklar ile anneleri (n=200)
A13	2013, Muş	Özgün araştırma	5 yaş çocuklar ile anne ve babaları (n=114)
A14	2013, İstanbul	Özgün araştırma	5 - 6 yaş çocuğu olan anneler (n=239)

A15	2015, Kilis	Özgün araştırma	4 – 6 yaş çocuğu olan babalar (n=150)
A16	2015, Ankara	Özgün araştırma	6 yaş çocuklar ile anne ve babaları (n=122)
A17	2014, İstanbul	Yüksek lisans tezi	4 - 6 yaş çocuğu olan anne veya babalar (n=200)
A18	2012, İstanbul	Yüksek lisans tezi	4 - 6 yaş çocuğu olan anneler (n=1087)
A19	2014, İstanbul	Yüksek lisans tezi	4 – 5,5 yaş çocuklar ile anne ve babaları (n=400)
A20	2013, Ankara	Özgün araştırma	3 – 6 yaş çocuğu olan anne ve babalar (n=801)
A21	2007, Ankara	Yüksek lisans tezi	4 - 5 yaş çocuğu olan anne ve babalar (n=101)
A22	2011, İzmir	Özgün araştırma	3 - 6 yaş çocuğu olan anne ve babalar (n=460)
A23	2013, Bursa	Özgün araştırma	5 – 6 yaş çocuklar (n=1112)
A24	2013, Denizli	Özgün araştırma	3 – 6 yaş çocuklar ile anneleri (n=85)
A25	2008, Konya	Özgün araştırma	5 – 6 yaş çocuklar ile anneleri (n=304)
A26	2008, Karabük	Özgün araştırma	5 – 6 yaş çocuklar ile anne ve babaları (n=762)
A27	2012, İzmir	Özgün araştırma	3 - 6 yaş çocuğu olan anneler (n=390)
A28	2010, Ankara	Özgün araştırma	4 - 6 yaş çocuğu olan anneler (n=234)
A29	2006, Antalya	Özgün araştırma	3 – 6 yaş çocuklar ile anneleri (n=302)
A30	2011, İstanbul	Yüksek lisans tezi	5 – 6 yaş çocuklar ile anne ve babaları (n=231)

Meta sentez kapsamına alınan çalışmaların çoğu 5 – 6 yaş çocuklar ve ebeveynleriyle yapılmıştır (% 33.3). 0 – 6 yaş çocuklarla yapılan bir çalışma, 2 – 6 yaş çocuklarla yapılan iki çalışma vardır. Diğer tüm çalışmalar 3 yaş ve üzeri çocuklar ve ebeveynleri ile yapılmıştır. Çalışmaların % 53.3' ü her iki ebeveynle, % 33.3' ü annelerle yürütülmüştür, sadece babalarla yapılan iki çalışma ve sadece çocuklarla yapılan bir çalışma mevcuttur.

Tablo 2. Araştırmalarda kullanılan modeller

Araştırma Modeli	Modelin Kullanıldığı Çalışmalar
İlişkisel tarama modeli	A2, A3, A4, A5, A11, A14, A19, A22, A24
Betimsel tarama modeli	A22, A23, A25
Genel tarama modeli	A13, A21, A29
Tanımlayıcı ve karşılaştırmalı araştırma	A27
Ölçek geliştirme	A1
Ölçek geçerlik, güvenirlik	A2, A4, A15, A28

Meta sentez kapsamına alınan çalışmalarda (kullanılan araştırma modelinin belirtildiği çalışmalar arasında) araştırma modeli olarak en fazla ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır (% 30). A6, A7, A8, A9, A10, A12, A16, A17, A18, A20, A26 ve A30 kodlu çalışmalarda kullanılan araştırma modeli belirtilmemiştir.

Tablo 3. Çalışmaların temalara göre dağılımı

Tema	Alt Tema	Çalışma Kodu
Ölçek geliştirme, geçerlik güvenirlik uyarlama çalışmaları	Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı'nın (ABCİDA) geliştirilmesi ve anne-baba-çocuk iletişiminin bazı değişkenler açısından incelenmesi	A1
	Çocuk ve Yetişkin Prososyallik Ölçekleri'nin geçerlik güvenirlik çalışması ve çocuk ile anne-baba prososyal davranışları arasındaki ilişki	A2
	Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin (Child Parent Relationship Scale); - Türkçe'ye uyarlanması ve anne - çocuk ilişkisinin bazı değişkenler açısından incelenmesi	A4
	- Okul öncesi dönemde çocuğu olan Türk babalar için geçerlik güvenirlik çalışması - Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması	A15 A28
Çocukların davranışları ve davranış problemleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişki	Davranış ve anne – baba tutumu	A3
	Davranış problemi ve anne – baba tutumu	A5, A17, A23
	Davranış problemi ve anne tutumu	A12
	Ebeveyn bağlanma stili ve davranış problemi	A17
Çocukların sosyal becerileri ile anne baba tutumları arasındaki ilişki	Ebeveynlerin çocukları ile iletişim kurma düzeyleri ve davranış problemi	A19
	Çocuklarda sosyal beceri	A9
	Çocuklarda sosyal uyum ve sosyal yeterlilik	A11
	Çocukların sosyal konumu ve ebeveyn kabul red düzeyi	A13
	Çocukların sosyal davranışları	A11,A 21
	Çocukların sosyal becerileri ve okula uyumları	A24
Farklı değişkenlere göre ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları	Çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgilerini anlayışı	A16, A24, A
	Ebeveyn kabul reddi ve çocukların sosyal beceri düzeyi	29
		A30
	Anne - baba - çocukların kişisel özellikleri	A6, A10, A25
Farklı değişkenlere göre ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları	Ebeveyn benlik saygısı	A7
	Çalışan ve çalışmayan annelerin başa çıkma tutumları	A18
	Algılanan ana - baba davranışları	A22
	Ebeveyn ve çocukların sosyodemografik özellikleri	A7, A8, A14, A20, A26, A27

Meta senteze dâhil edilen çalışmaların içeriği incelendiğinde, çalışmaların dört ana tema altında toplandığı görülmektedir.

Tablo 4. Çalışmalarda kullanılan ölçme araçları

Ölçme Aracı	Kullanıldığı Çalışmalar
Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı	A1, A19, A20
Çocuk Prososyallik Ölçeği	A2
Yetişkin Prososyallik Ölçeği	A2
Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği	A3
Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği	A4, A14, A15, A28
Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği	A5, A19
Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği	A5, A7, A11, A12, A17, A18, A22, A23, A27, A29
Anasınıfı ve Anaokulu Davranış Ölçeği	A6
Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği	A6, A8, A9, A10, A25
Rosenberg Benlik saygısı Ölçeği	A7
Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği	A9
Okul Sosyal Davranış Ölçeği	A11
Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği	A12
Resimli Sosyometri	A13
Ebeveyn (Anne-Baba) Kabul Red Ölçeği	A13, A30
Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgisi Ölçeği	A16
Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği-Anne Formu	A16
Aile Tutum Envanteri	A16, A26
İlişki Ölçekleri Anketi	A17
Güçler ve Güçlükler Anketi (Ebeveyn Formu)	A17
Baş Çıkma Tutumlarını Değerlendirme Ölçeği	A18
Sosyo-Ekonomik Düzeyi Belirleyici Ölçek	A20
Davranış Derecelendirme Ölçeği	A21
Ebeveyn Kendi Davranışını Değerlendirme Ölçeği	A21
Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri	A22
Anne-Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği (Anne formu)	A24
Sosyal Beceri Formu	A24
Okul Uyumlu Öğretmen Değerlendirme Ölçeği	A24
Çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgilerini tespit etmek için Smetana (1981) tarafından geliştirilen resimler	A29
Sosyal Becerileri Derecelendirme Ölçeği Aile ve Öğretmen Formu	A30

Meta senteze dahil edilen 30 çalışmada 30 ölçme aracı kullanılmıştır (bazı çalışmalarda “bir” den fazla ölçme aracı kullanılmıştır). En çok kullanılan ölçme aracı ise; çalışmaların % 33.3’ünde kullanılan, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği’dir (PARI).

Tema ve Alt Temalara Göre Bulgular

Tablo 5, 6, 7 ve 8’ de, Tablo 3’ te belirtilen, meta sentez çalışmasının alt temalarına ait bulgular sunulmuştur. Çalışmanın bu bölümünde, meta senteze dahil edilen çalışmalarda ulaşılan istatistiksel olarak anlamlı sonuç aktarılmıştır.

Tablo 5. Anne - baba, çocuk ilişkileri ile ilgili ölçek geliştirme, geçerlik güvenirlik ve uyarlama çalışmaları

Tema	Bulgular	Temanın Kullanıldığı Çalışmalar
Ölçek geliştirme	Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı güvenilir ve tutarlı bir yapıya sahiptir.	A1
	Çocuk Prososyallik Ölçeği, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracıdır.	A2
Ölçek geçerlik güvenirlik ve uyarlama çalışması	Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği, dilsel eşdeğerlik göstermektedir; geçerli ve güvenilir bir ölçme aracıdır.	A4
	Ölçeğin babalar için uyarlanan formunda yedi madde çıkarılmış; boyutlara dağılan maddelerin bazılarında farklılık olduğu görülmüştür. Orjinalinden farklı olarak bir boyut “uyumsuzluk” olarak adlandırılmış; diğer iki boyut orjinalinde olduğu gibi “olumlu ilişkiler ve çatışma” olarak adlandırılmıştır.	A15
	Yapılan analizler ölçeğin güvenilir olduğunu göstermiştir.	A15, A28

Meta sentez çalışmasına anne baba, çocuk ilişkilerini ölçmeyle ilgili, bir ölçek geliştirme ve dört geçerlik güvenirlik çalışması dahil edilmiş; bu çalışmaların tümünde de ilgili ölçeklerin Türkiye’ de anne baba çocuk ilişkilerini değerlendirmede kullanılmak üzere geçerli ve güvenilir ölçme araçları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 6. Çocukların davranışları ve davranış problemleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişki

Bulgular	Çalışma Kodu
Baskıcı, ilgisiz, koruyucu aile tutumlarının çocukların davranışına belirgin bir etkisi yoktur; demokratik aile tutumunun çocukların davranışı ile ters yönde bir ilişkisi vardır.	A3
Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemlerine bakıldığında, erkek çocukları kız çocuklara oranla daha saldırgan ve aşırı hareketli/ dikkatsizdir.	A5
Anne babaların yaşı arttıkça çocuklardaki kaygı düzeyi artmaktadır.	A5
Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleri ile anne baba tutumları arasında düşük düzeyde de olsa bir ilişki vardır.	A5
Okul öncesi dönemde çocukları olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimleri ile davranış sorunları arasında bir ilişki bulunmamıştır.	A19
Çocukların gösterdikleri sorun davranışlardan dışa yönelim davranışları (hiperaktif, saldırgan, suça yönelik davranışları) olan çocukların aile yapısında anne-baba arasında aşırı geçimsizlik, annelerde katı disiplin uygulama ve ev kadınlığı rolünü daha fazla reddetme söz konusudur.	A12
İçe kapanık, hiperaktif, kıskançlık gösteren çocukların ailelerinin orta düzeyde ev kadınlığını reddedici tutuma ve iştahsız, aşırı inatçı, vurma davranışı gösteren ve tırnak yiyen çocukların ailelerinin ise düşük düzeyde ev kadınlığını reddedici tutuma sahip oldukları saptanmıştır.	A23
Anne babanın bağlanma stiline göre çocuklarında gözlemlenen davranış problemleri arasında anlamlı fark vardır. Güvenli bağlanan anne babaların çocuklarında davranış sorunlarına, duygusal sorunlara, dikkat eksikliği ve hiperaktiviteye, akran sorunlarına ve total güçlüklerle rastlanmamıştır.	A17

Ulaşılan çalışmalarda, okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleri ile anne baba tutumları arasında düşük düzeyde de olsa bir ilişki olduğunu (A5) ve ilişki bulunmadığını (A19) belirten çalışmalar vardır. Ancak çalışmaların alt boyutları incelendiğinde farklı anne baba tutumlarının çocukların davranışları üzerinde etkili olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Çocukların sosyal becerileri ile anne baba tutumu arasındaki ilişki

Bulgular	Çalışma Kodu
Annenin demokratik tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.	A9
Otoriter, aşırı koruyucu, izin verici çocuk yetiştirme tutumu çocuğun sosyal beceri düzeyi ile çok düşük seviyede negatif yönde ilişkidir.	A9
Anne baba tutumları ile çocuğun sosyal yeterliliği ve olumsuz sosyal davranışları arasında bir ilişki yoktur.	A11
Beş yaş çocuklarının sosyal konumları ile ebeveynlerin kabul red düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Ebeveynlerin sıcaklık-sevgi, düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal düzeyleri, çocukların sosyal konumunu yordamaktadır.	A13
Anne-çocuk ilişkileri, çocukların ahlaki ve sosyal gelişimi üzerinde etkilidir.	A16
Babaların davranışlarında standartların belirginliği ile çocukların sosyal ilişkiler puanları arasında aynı yönlü doğrusal bir ilişki vardır.	A21
5-6 yaşındaki çocukların annelerinin otoriter ve izin verici tutumları, sosyal beceri ve okula uyum değişkenleri ile olumsuz yönde anlamlı ilişki vardır.	A24
Annelerin demokratik tutumu, çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili bilgi düzeylerini olumlu yönde etkilemektedir.	A29
Annelerin aşırı koruyucu ve ev kadınlığı rolünü reddetme tutumu çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili bilgi düzeylerini olumsuz yönde etkilemektedir.	A29
Ebeveyn red puanları arttıkça, çocukların sosyal beceri puanları azalmakta; ebeveyn kabul puanı arttıkça, sosyal beceri puanları artmaktadır.	A30

Tablo 7’ de de görüldüğü gibi; meta senteze dahil edilen tüm çalışmaların ortak yönü demokratik ebeveyn tutumunun çocukların sosyal becerilerini olumlu yönde, diğer ebeveyn tutumlarının ise olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmasıdır.

Tablo 8. Ebeveynlere ve çocuklara ait farklı değişkenlere göre ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları

Bulgular	Çalışma kodu
Kız çocuğuna sahip babalar yeteri kadar ebeveynliğe ilgi duymakta, ebeveynlikten yeteri kadar doyum elde etmektedir.	A6
26–30 yaş arası anneler ebeveynliğe daha fazla ilgi duymaktadır.	A6
36 ve üzeri yaş grubundaki anneler, 0–35 yaş grubu annelere göre ebeveynlikten daha fazla doyum elde etmektedir.	A6
Ortaokul ve üniversite mezunu anne babaların aşırı koruyuculuk düzeyleri daha yüksektir. Eğitim seviyesi arttıkça baskı ve disiplin boyutunda azalma, demokratiklik ve eşitlik tutumunda da artış olduğu görülmektedir.	A7
Düşük gelire sahip anne babaların aşırı koruyuculuk tutumlarının fazla olduğu, gelir seviyesi arttıkça da koruyuculuğun azaldığı görülmektedir.	A7
Annelerin çocuk sayıları, sahip olduğu çocukların okul öncesi eğitime devam etme süreleri, yaşları, eğitim düzeyleri değişkenlerine göre çocuklarına karşı tutumları farklılaşmaktadır.	A8
Babaların eğitim düzeyleri ve meslek değişkenlerine göre çocuklarına karşı tutumları farklılaşmaktadır.	A8
Babalar, annelere göre daha çok demokratik tutum ve anneler babalara göre daha çok izin verici tutum sergilemektedir.	A8
Babalar genel olarak babalıkla ilgili olumlu bir tutuma sahiptir.	A10
35 yaş ve altındaki babaların ve iki çocuğa sahip olan babaların babalığa yönelik ilgi puanları artarken; eğitim düzeyi yüksek babaların babalık yeterliliği, ilgisi ve genel tutum puanları diğerlerine göre daha yüksektir.	A10
26-30 yaş arasında ilk kez baba olanların, kendilerinden daha küçük yaşta ilk kez baba olanlara göre, babalıkla ilgili yeterlilik puanları artarken; 31 yaş ve sonrasında doyum ve genel tutum puanları artmaktadır.	A10
25–30 yaş grubundaki genç anneler, 31 – 45 yaş grubuna göre çocukları ile daha fazla çatışmalı ilişkiler yaşamaktadır.	A14
Annenin çalışma durumunun, genel olarak, başa çıkma becerilerine ve çocuk yetiştirme tutumlarına olumlu etkisi vardır.	A18
Çalışmayan anneler, çalışan annelerden daha fazla geri durma, duygu odaklı başa çıkma, dini baş etme, disfonksiyonel baş etme, davranışsal boş verme, aşırı annelik ve inkar stratejilerini kullanmaktadır.	A18
Çalışan anneler, çalışmayanlara göre, daha fazla aktif baş etme, plan yapma tutumu ve şaka stratejisini kullanmaktadır.	A18
Genç yaştaki babaların çocukları ile iletişimleri daha olumsuzdur.	A20
Doğum sırasına göre çocukları dört ya da beşinci sırada olan	A20

babaların ve çocukları üç, dört ya da beşinci sırada olan annelerin, çocuklarıyla iletişimde ebeveynlerin aleyhine puanlarda bir azalma görülmektedir.	
Kontrolcü ve müdahaleci tutumu daha çok kullanan ebeveynlerin; çocukluk dönemlerinde; ihtiyaç duydukları zamanlarda aileleri tarafından daha az destek gördükleri, daha tutarsız bir disiplinle büyüdüğü saptanmıştır.	A22
Çalışan annelerin çalışmayanlara göre; yükseköğretim mezunu annelerin ilköğretim mezunlarına ve iki çocuğa sahip olan annelerin üç ve daha fazla çocuğa sahip olanlara göre anneliğe ilgileri daha fazladır.	A25
Annelerin çocuklarına karşı tutumları, babaların tutumlarına göre daha demokratiktir.	A26
Lise ve üniversite mezunu babalar, ilkokul mezunu babalara göre daha fazla demokratik tutuma, daha az uyma, sosyal hareketlilik ve çocukla özdeşleşme tutumuna sahiptir.	A26
Babaların çocuklarına karşı tutumları, babanın yaşından etkilenmekte, annelerin tutumları ise etkilenmemektedir. 29 ve daha alt yaş grubundaki babaların uyma davranışı, 30-38 yaş grubu babalardan daha olumludur.	A26
Küçük yaşta olan, eğitim düzeyi düşük olan ve çalışmayan annelerin aşırı koruyuculuk ve sıkı disiplin tutumları artmaktadır.	A27
Annenin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alması ve kendini yeterli hissetmesi durumunda, demokratik tutum artmakta; diğer tutumlar azalmaktadır.	A27

Tablo 8’ de görüldüğü gibi, ebeveynlerin yaşı, eğitim düzeyi, ebeveyn algısı, annenin çalışma durumu, çocuğun doğum sırası ebeveyn davranışlarını etkilemektedir.

Tartışma ve Sonuç

Türkiye’ de anne - baba, çocuk ilişkileriyle ilgili son on yılda yapılmış; 1 doktora tezi, 14 yüksek lisans tezi, 15 özgün araştırma olmak üzere toplam 30 araştırmanın dahil edildiği bu çalışmada ulaşılan bulgular, anne-baba çocuk ilişkilerinin, çocuğun sosyal gelişimi ve davranışları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ve bu ilişkiyi etkileyen çocuğa ve ebeveyne ait birçok değişken olduğunu ortaya koymaktadır.

Çoğunluğu ilişkisel tarama modelinde olan, farklı örneklem büyüklüğü ile farklı illerde yapılan bu çalışmaların: Anne- baba çocuk ilişkileri ile ilgili ölçek geliştirme ve ölçek geçerlik güvenirlik çalışmaları, ebeveyn ile çocuklar arasındaki iletişimin, çocukların sosyal becerileri, davranışları ve davranış problemleri ile ilişkisi ve ebeveyn çocuk ilişkilerini etkileyen faktörler olmak üzere dört ana tema altında toplandığı görülmektedir (Tablo 3).

Ebeveynlerin yaşı, eğitim düzeyi, ebeveyn algısı, annenin çalışma durumu, çocuğun doğum sırası ebeveyn davranışlarını etkilemektedir. Genç yaştaki anneler (26–30 yaş arası) ve babalar (35 yaş ve altındaki) ebeveynliğe daha fazla ilgi duymakta; 36 ve üzeri yaş grubundaki anneler ve 31 yaş sonrasındaki babalar ebeveynlikten daha fazla doyum elde etmektedir. 26-30 yaş arasında ilk kez baba olanların, kendilerinden daha küçük yaşta ilk kez baba olanlara göre babalıkla ilgili yeterlilik duyguları daha yüksektir. Yaşla birlikte anne babaların ebeveynlikle ilgili doyum düzeyinin artmasının ve çocukla olumlu iletişime geçmenin, zamanla ebeveyn kabul düzeyinin ve deneyimlerin artması ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Genç yaştaki anne ve babaların çocukları ile çatışmalarının ve olumsuz iletişimlerinin daha fazla olduğunu gösteren bir diğer araştırma bulgusu da bunu desteklemektedir (A14, A20).

Eğitim düzeyi yüksek babaların babalık yeterliliği, ilgisi ve genel tutum puanları diğerlerine göre daha yüksektir. Eğitim seviyesi arttıkça, baskı ve disiplin boyutunda azalma, demokratiklik ve eşitlik tutumunda da artış olduğu görülmektedir. Babalar, annelere göre daha çok demokratik tutum ve anneler babalara göre daha çok izin verici tutum sergilemektedir. Annenin çalışma durumu, ebeveynin eğitim durumunun artması, kendi çocukluklarında algılanan ebeveyn algısının olumlu olması, iki ve daha az çocuğa sahip olma çocuk yetiştirme tutumlarına olumlu etkisi olduğu sentezlenen ortak çalışma bulgularıdır (Tablo 8).

Meta senteze dahil edilen tüm çalışmaların ortak yönü, demokratik ebeveyn tutumunun çocukların sosyal becerilerini olumlu yönde, diğer ebeveyn tutumlarının ise olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 7). Davranış problemleri ile anne baba tutumları arasında düşük düzeyde de olsa bir ilişki olduğunu (A5) ve ilişki bulunmadığını (A19) belirten çalışmalar olmakla birlikte; çalışmaların alt boyutları incelendiğinde anne baba tutumlarının çocukların davranışları üzerinde etkili olduğu görülmektedir (Tablo 6).

Öneriler

- Sıfır - iki yaş arası, ebeveyn - çocuk ilişkisiyle ilgili az sayıda çalışmaya ulaşılmıştır. Gelişim açısından önemi düşünüldüğünde konu ile ilgili bu yaştaki çocuklarla yapılan çalışmalar artırılabilir.
- Altı yaş sonrası çocuklar ve ebeveyn - çocuk ilişkisi ile ilgili bir meta sentez çalışmasının yapılmasının hem mevcut çalışma bulgularına ulaşma hem de iki dönem

arasında karşılaştırma yapma imkanı sunma açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

- Bu meta sentez çalışmasında oluşturulan alt temalardan sadece biri ele alınarak, konuyla ilgili daha fazla çalışmaya ulaşp, ayrı bir meta sentez çalışması planlanabilir.
- Çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda, eğitim düzeyi düşük olan, çok sayıda çocuğa sahip, çalışmayan ve genç anne-babalara yönelik, iletişim becerilerini destekleyici eğitim programlarının hazırlanması ve anne-babaların bu programlara katılımlarının sağlanmasının, anne-baba-çocuk iletişiminin olumlu yönde değiştirilmesi açısından yararlı olacağı görülmektedir.

Kaynakça

- Akgün, E., & Yeşilyaprak, B. (2010). Çocuk Anababa İlişki Ölçeği türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(24).
- Aktaş Özkafacı, A. (2012). Annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Aktürk F.M. (2015). Çocukları okul öncesi eğitime devam eden (5 yaş grubu) ebeveynlerin ana-baba tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Aküzüm, C., & Özmen, F. (2013). Eğitim denetmenlerinin rollerini gerçekleştirme yeterlikleri: bir meta-sentez çalışması. Ekev Akademi Dergisi, 56(56), 97-120.
- ALTINAY, D. (2012). Çalışan ve çalışmayan annelerin başa çıkma tutumları ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki farklılıkların incelenmesi.
- Andı, F. T. (2014). Okul öncesi çocuklarda öğretmen tarafından ölçülen sosyal davranış denetimi, sosyal uyum ve sosyal yeterlilik düzeylerinin, ebeveyn çocuk yetiştirme tutumları ile ilişkisinin incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Arabacı, N. (2011). Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracının (ABÇİDA) geliştirilmesi ve anne-baba-çocuk iletişiminin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Arabacı, N., & Ömeroglu, E. (2013). 48-72 aylık çocuğa sahip anne-babaların çocukları ile iletişimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 30, 41-53.
- Bağcı, B. (2015). Çocuk ve yetişkin prososyallik ölçeklerinin geçerlik güvenilirlik çalışması ve çocuk ile anne-baba prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Adnan menderes Üniversitesi, Aydın.
- Bolattekin, A. (2014). Anne-babanın bağlanma stilleri, anne-baba tutumları ve çocuklarındaki davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayımlanmamış doktora tezi. İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Demirkaya, S. K., & Abali, O. (2012). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının okul öncesi dönem davranış sorunları ile ilişkisi. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 13(1).
- Demoulin DF. (1998), Adressing self-concept and reading needs of elementary children. Journal of Risk Issues, 98:34-41.
- Derman, M. T., & Başal, H. A. (2013). Okulöncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişki. Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2(1), 115-144.
- Dursun, A. (2010). Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayımlanmamış doktora tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

- Eminoğlu, B. (2007). Dört-beş yaş çocuklarının sosyal davranışları ile ebeveyn davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Erler, Ö. (2011). Ebeveyn kabul reddi ile 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Eroğlu M. (2014). 0-6 yaş arası çocuğa sahip anne babaların sosyo ekonomik durumlarının ve benlik saygılarının çocuk yetiştirme tutumlarına etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Toros Üniversitesi, Mersin.
- Furstenberg FF. (1999). Fathering in the inner city. *Journal of Family Psychology*, 24:143-185.
- Knauth DG. (2000). Predictors of parental sense of competence for the couple during the transition to parenthood. *Res Nurs Health*, 23:496-509.
- Noblit, G.W. ve Hare, R.D. (1988). *Meta-ethnography: Synthesizing qualitative studies. Qualitative Research Methods*, Vol. II. Newbury Park, CA: Sage Publications, p:26 – 29.
- Ogelman, H. G., & Çabuk, F. U. (2013). 5 yaş çocuklarının sosyal konumlarının anne babalarının kabul red düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(18).
- Ogelman, H. G., Önder, A., Seçer, Z., & Erten, H. (2013). Anne tutumlarının 5-6 yaş çocuklarının sosyal becerilerini ve okula uyumlarını yordayıcı etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (29), 143.
- Öngider, N. (2013). Anne-baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(4).
- Özdemir, A. D. (2012). Bazı değişkenler açısından okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal becerilerinin ve ailelerinin ebeveynliğe yönelik tutumları. Yayınlanmamış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Özyürek, A., & Şahin, F. T. (2015). Anne-çocuk ilişkisinin ve baba tutumlarının çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışları üzerine etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 40(177).
- Saygi, D., & Balat, G. U. (2013). Anasınıfına devam eden çocuğu olan annelerin çocukları ile ilişkilerinin incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 10(1), 844-862.
- Saygi, D. (2011). Ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeği'nin türkçe'ye uyarlanması ve anne çocuk ilişkisinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Seçer, Z., Çeliköz, N., & Yaşa, S. (2007). Bazı kişisel özelliklerine göre okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların babalarının babalığa yönelik tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 425-438.
- Seçer, Z., Çeliköz, N., & Yaşa, S. (2008). Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 413 – 428.
- Seçer, Z., Sari, H., & Olcay, O. (2006). Anne tutumlarına göre okulöncesi dönemdeki çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgilerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 539-557.

- Şahin, F. T., & Özyürek, A. (2008). 5-6 yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 395-414.
- Şanlı, D., & Öztürk, C. (2012). annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (32), 31-48.
- Tarçoşin S. (2014). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-66 aylık çocukları olan ebeveynlerin çocukları ile iletişim kurma düzeyleri ve davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Uzun, H., & Baran, G. (2015). Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin okul öncesi dönemde çocuğu olan babalar için geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (3), 30-40.
- Wamboldt MZ, Wamboldt FS. (2000), Role of the family in the onset and outcome of childhood disorders: selected research findings. *Journal of Child Adolescent Psychiatry*, 39:1212-1219.
- Yalçın, F., & Türnüklü, A. (2011). Algılanan ana-baba davranışları ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki. *E-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, 6(1), 717-735.